

[1943, september. Londýn.] — List člena čs. vlády prezidentovi dr. E. Benešovi so stanoviskom slovenských členov vlády k návrhu Benešových odpovedí na memorandum Šrobárovej skupiny, na odkaz bývalých národných socialistov inž. Slávika a R. Pecholda a na dotaz v Karvašovej záležitosti.¹

Pán prezident.

I.

Podľa Vášho prania som si zvolal poradu slovenských členov vlády a zoznámil som ich a) so vzkazom skupiny Šrobár, b) so vzkazom Slávik—Pechold, c) s dotazom Kopeckého vo veci Karvaš ako i s textami Vašej pripravenej odpovede na všetky tri vzkazy.

Vo veci Vašej odpovede na vzkaz od c) nemal žiaden kolega námietok. Na odpoved vo veci b) nemali kolegovia v celku námietok, až na to, že považovali všetci za potrebné, aby sa ohľadom otvoreného listu poslanému Tisovi a spol. zdôraznilo, že sme závadné časti listu, ktoré nesúhlasia s naším stanoviskom kontinuálnym v rozhlase, vynechali a v komentároch uviedlo to, prečo sa tak stalo. Z toho, jak to bolo v našom rozhlase komentované, môžu pisatelia otvoreného listu soznať, v čom sme nepovažovali ich štylizáciu za správnu. Menovite tedy v tom, že by sa otvoreným listom mohlo dokazovať, že i tí, ktorí sa doma zúčastňujú práce za ČSR, uznávajú Tisu za prezidenta, i keď vazalského štátu, a vyzývajú ho napr., aby on odstránil Tuku, aby on previedol Slovákov z dnešných chaotických časov do ČSR (nie „znovuzrodenej“ — lebo nikdy neprestala existovať). Je tiež už dnes jasné, ako Tiso obstojí pred súdom histórie a nemôže nijakým spôsobom odčiniť svoje viny a hriechy. Tiso zradil a zrádza Československú republiku a musí byť preto súdený.

Štylizáciu, akú volili pisatelia, nemožno užiť menovite ani v nepodpísanom konšpiračnom dokumente.

Kolegovia majú za to, že i v odpovedi Slávikovi a Pecholdovi treba zdôrazniť výraznejšie to, čo zdôrazňujeme menom kolegov v ďalšom ad 1).

Odpoveď Šrobárovej skupine.

1. Všetci kolegovia majú za to, že je treba hneď úvodom k odpovedi povedať asi toto:

Vieme, že je na Slovensku činných niekoľko skupín, s niektorými z nich sme od počiatku v trvalom styku. Žiadame preto i skupinu Šrobárovu, aby sa dala do styku s týmito skupinami, menovite s bývalými agrárnikmi, soc dem. a tiež podľa možnosti s komunistmi. Musia si za každých okolností vytvoriť spoluprácu všetkých. Návrhy a podnety takého obsahu, ako je ten, ktorý poslala

¹ Dokument nie je datovaný. Ako vyplýva z ďalšieho, list bol napísaný medzi 12.—15. septembrom 1943, pravdepodobne 13. 9. 1943. Autor listu, ktorý — ako v úvode píše — zvolal slovenských členov vlády a oznamuje Benešovi ich, ako aj svoje osobné stanovisko k návrhu Benešovej odpovede Šrobárovi a ďalším, nie je na priepise, ktorý sme mali k dispozícii, podpísaný. Šlo pravdepodobne o ministra dr. J. Slávika. Celý tento dokument sa viaže na návrh Benešovej odpovede z 12. 9. 1943 (viď predchádzajúci dokument čís. 21).

Nakoľko Beneš vzal do úvahy pripomienky slovenských členov vlády, možno porovnať z nasledujúceho definitívneho znenia odpovede zaslanej na Slovensko (dokument čís. 23).

Šrobárova skupina, musia byť dohodnuté so všetkými, menovite však s tými, ktorí od počiatku s nami spolupracujú. (Preto sú kolegovia toho návrhu, že by nebolo správne na námety Šrobárovej skupiny meritórne odpovedať dotiaľ, kým si — po našom upozornení o kontinuite a jasnom zdôraznení toho, čo ráčite uvádzať vo Vašej odpovedi ad 2) a. b. — podané návrhy neprejednávajú so všetkými skupinami a nepošlú ich ako spoločné stanovisko všetkých. Keby sa tak nestalo, mohli by nám náš postup právom vytýkať tí, ktorí sú od počiatku s nami v spejení. Mohli by sa cítiť oprávnene dotčení, že meritórne zaujíname stanovisko k návrhom skupiny, ktorá sa hlási k práci a súčinnosti s nami až teraz, keď je už jasné, ako sa veci vyvíjajú. Tým viacej je takéto zaujatie stanoviska oprávnené, keďže nevieme, ako by sa zmienené skupiny s nami spolupracujúce stavali ku Karvašovi, ktorý je asi hlavným pôvodcom návrhov.)

Všetci kolegovia Vám teda jednomyseľne — včetně mňa — odporúčajú, pane prezidente, aby ste po tomto láskave uvážili, či je správne v podrobnostiach zaujímať stanovisko k Šrobárovým návrhom vo Vašej odpovedi i takým spôsobom, ako to činíte. Súhlasia, ovšem, že je treba napísať Šrobárovej skupine to, čo je obsahom Vašich bodov 2. a), b) a d) s tým, že tieto zásady musia bezpodmienečne sledovať a podľa nich — v dohode s ostatnými — svoje návrhy prepracovať.

Kolegovia súhlasia tiež, že by ste mohol napísať Šrobárovej skupine — čo sa písalo už aj iným skupinám, že počítame s vytvorením zemskeho a či slovenskeho národného výboru ako vyvrcholenie národných výborov lokálnych.

V podrobnostiach však všetci kolegovia vyhlásili, že nemôžu zaujať stanovisko na jedno počutie a že prosia, aby im, keďže chcete ich názory poznať, bol daný k dispozícii jednak text vzkazu Šrobárovho, jednak text Vašej odpovede, aby o veci mohli v kludu a dôkladne uvažovať. Vec samu a štylizáciu odpovede považujú za mimoriadne dôležitú.

II.

Ja sám mal som možnosť — majúc všetky texty, uvažovať o Šrobárových návrhoch a Vašej odpovedi. Dovoľujem si teda k tejto uviesť tieto moje osobné názory, súhlasiac s tým, čo je uvedené ad I.

Vo Vašom bode 1 mala by snáď veta: „Nemáme vcelku námitek atd.“ byť preštylizovaná vo zmysle našich vývodov v odstavci I. — Snáď je treba len pozitívne povedať, že súhlasíme, že dnešný režim, ľudová strana, snem a jej zákonodarstvo musia byť odstránené hneď v chvíli prevratu a o postavení Slovákov a Slovenka že sa musia jednak dohodnúť so všetkými. Keď sa o tom dohodnú, my nebudeme mať námietok, by sa veci — ovšem tiež po dohode s Čechmi — upravili pre budúcnosť podľa ich prania.

S bodmi ad 2 a) a b) súhlasím. Ad c) navrhujem koniec prvej vety a druhú vetu. asi takto: „že dřivější konstituce republiky a vládní a správni instituce nebudou změněny v tom smyslu, jak se na tom oprávnění zástupci Čechů a Slováků dohodnou. Naopak, hned se prohlásí to, že konstituce atd. bude změněna. Nevylučujeme, že by dohoda mohla vyzníti tak, jak to naznačujete“.

Ad e) 1. navrhuji² vsunout v poslední větě po slovech „Národní výbor slovenský“ slova „a nový Národní výbor český“, po případě též „nový Národní výbor podkarpatský“, jestli by se takový také ustavil.

Ad [e] 2. Mám pochybnosti jestli možno říci, že „tyto výbory ... přejímají zodpovědnost za vedení politických a správních věcí“. Snad by se spíš mohlo říci, že „z pověření vlády přejímají určité úkoly, jako poradní sbory vlády a zemskeho presidenta, s kterým v dchodě budou vykonávat určité politické a správni věci zejména do doby, dokud na území republiky se nebude moci ujmout plně vedení zákonná vláda československá mezinárodně uznatá“. Jestli by tato stylizace byla

² Odtiaľ autor listu prešiel zo slovenčiny do češtiny.

přijata, bylo by nutno změnit také v další větě slova „pod autoritou Národního výboru“, snad na „ve spolupráci s Národním výborem“.

Dávám též v úvahu, zda by se předposlední věta tohoto odstavce neměla změnit takto: „Vláda republiky za hranicemi zároveň prohlásí, že v dohodě s domovem bude co nejdříve doplněna a přeměněna. President si vyžádá také od Národních výborů návrhy na sestavení nové centrální vlády československé. Jmenováním nové úplné vlády bude jednota domova se zahraničím úplná“.

Ad b)³ Mám za to, že není možno říci, že budou „oba Národní výbory fungovat jako domácí vlády“. Navrhuji na místo toho slova „budou oba Národní výbory fungovat jako domácí orgány, vykonávající pod svrchovaností mezinárodně uznané vlády v dohodě se zemským presidentem, po případě zemským vojenským velitelem určité správní a jiné vládní úkoly. Toto bych považoval za maximum toho, co by se mohlo o úkolech Národních výborů říci. V dalším by mohl bod 4. od věty „Kdyby se totiž atd.“ zůstat nezměněn.

Ad 5. Ve větě „Naproti tomu atd.“ po slovech nejvyšší politický orgán“ bych navrhoval vložit slova „a poradní sbor čs. vlády.“

Ve větě „abyste nemusili“ atd. navrhuji po slovech „eventuelně početnější“ pokračovat takto „a správní i jiné vládní věci dokud nepřijde československá vláda domů, by v dohodě se zemským presidentem, resp. zemským vojenským velitelem mohlo vykonávat několikačlenné předsednictvo“.

Ad 6. Navrhuji vynechat větu první a druhou, resp. nahradit je větou: „Všecko, co Vám píše, si dobře uvažte jednak mezi sebou, jednak se zástupci všech ostatních skupin a sdělte, s čím souhlasíte a co navrhuje jinak formulovat. Sdělte také důvody vašich protinávrhů“. Rozhodně navrhuji vynechat větu třetí, vzhledem k tomu, že je ve skupině také Karvaš. To by znamenalo také důvěru k němu. Za větou „Nikdo však, kdo zradil“ atd. dávám v úvahu další věty asi tohoto znění: „Zejména by neměli být stavěni na odpovědná a čelná místa členové Tukovy vlády, slovenského sněmu a státní rady, čelní představitelé režimu a vůbec lidé, kteří se s režimem kompromitovali. Výjimky připustil bych jen tam, kde se nad vší pochybnost prokáže, že dotyčný skutečně konal z neodolatelného přinucení anebo proto, aby zachraňoval před Němci a režimem důležité národní a státní hodnoty. Jinak ani slabost nesmí být pardonována. Ale muselo by být jasné před celým národem, že taková „výjimka“ skutečně konala i na svém místě, závislém od režimu, věrně svoji povinnosti československého vlastence“.

V hluboké úctě Vám oddaný

P. S. Račte laskavě prominout, že jsem poznenáhla přešel ze slovenštiny do češtiny.

SÚA Praha. D 20-32-36/1-7. Koncept — odpis(?). Strojopisný priepis.

³ Vztahuje sa na 4. odsek Benešovho návrhu.